

گزیده

احکام

مطابق با فتوای ۱۱ تن از مراجع تقلید

ویژه‌ی آموزش‌های عقیدتی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پس از اقرار به اسلام، مهمترین نشانه‌ی یک فرد مسلمان عمل به دستورات دینی و انجام واجبات و ترک محرمات است که به مجموعه‌ی آنها «عمل صالح» گفته می‌شود.

اهمیت این مسئله به قدری زیاد است که خداوند تبارک و تعالی در ۵۰ آیه‌ی قرآن می‌فرماید: «الذین آمنوا و عملوا الصالحات» و سپس اشاره به نعمت‌های مختلف از جمله رحمت، مغفرت، هدایت و جنت می‌نماید. یعنی شرط همه‌ی آنها این است که ابتدا ایمان آورده و سپس عمل نماییم.

واضح است که عمل بدون علم محال است و هر کس برای انجام دستورات الهی باید آنها را شناخته و روش انجام آنها را نیز بیاموزد.

با توجه به این مهم در این جزوه مختصر سعی شده است تا احکامی که بیشتر مورد استفاده است نوشته شده و با نظرات ۱۱ تن از مراجع تقلید تطابق داده شود.

مراجعی که این جزوه بر اساس فتوای آنها تنظیم گردیده است عبارتند از آیات عظام: حضرت امام خمینی (ره)، خامنه‌ای، بهجت، مکارم شیرازی، صافی، نوری همدانی، تبریزی، زنجانی، اراکی، گلپایگانی و سیستانی.

والسلام علی من اتبع الهدی

حکمت و دلیل احکام

انسان مسلمان باید اصول دین را از راه تحقیق بدست آورد یعنی برای خودش دلایلی داشته باشد تا در توحید، نبوت، امامت، عدل و معاد به یقین برسد و ملاک، رسیدن به یقین است هر چند دلایلی که او آنها را قبول می‌کند بسیار ساده باشد.

پس از قبول اصول، در فروع باید تقلید نموده و به دنبال دلایل احکام نباشیم و اگر چه برای هر حکمی، حکمت‌هایی مطرح شده است ولی دلیل اصلی انجام یا ترک اعمال، اطاعت از دستور خداست.

برای انجام اعمال عبادی یا ترک بعضی از اعمال دیگر به نکاتی اشاره می‌نمایند که به آنها حکمت گفته می‌شود ولی دلیل انجام یا ترک اعمال، اطاعت از خداوند و انجام دستورات الهی است.

مثال: خوردن گوشت خوک حرام است و امروزه متوجه شده‌اند که گوشت خوک دارای اشکالاتی است که با پختن هم از بین نمی‌رود و حکمت نخوردن گوشت خوک وجود ضررهایی است که مصرف آن برای انسان دارد ولی دلیل نخوردن آن اجرای دستور خداوند است و اگر روزی در علم توانستند این اشکالات را از بین ببرند باز هم خوردن گوشت خوک حرام است زیرا اگر پذیرفتیم که خدای قادر و حکیمی وجود دارد، دیگر اطاعت از دستورات او نیازی به دلیل ندارد چون که به طور حتم او صلاح ما را بهتر از خود ما می‌داند. درباره‌ی مثالی که به آن اشاره شد توجه به این نکته نیز مهم است که ممکن است اشکالات دیگری وجود داشته باشد که در آینده مشخص شود.

احکام تقلید

- ۱- تقلید عمل کردن به دستور مجتهد اعلم است.
- ۲- انسانی که مجتهد نیست و احاطه‌اش به مبانی فقهی آنقدر نیست که از راه احتیاط عمل کند واجب است برای عمل به مسائل دین از یک مجتهد جامع‌الشرائط که اعلم باشد یعنی در فهمیدن حکم خدا از تمام مجتهدین زمان خود استادتر و بهتر باشد تقلید کند.
- ۳- کسی که وظیفه‌اش تقلید است اگر مدتی بدون انتخاب مرجع اعمالی انجام دهد و بعد معلوم شود که طبق نظر مرجع تقلیدش نبوده است باید آنها را دوباره طبق فتوای مرجع خود انجام دهد.
- ۴- در اصول دین نمی‌توان تقلید کرد و همچنین در ضروریات احکام مانند واجب بودن اصل نماز و روزه لازم نیست تقلید شود، بلکه فرد باید از راه تحقیق آنها را بدست آورد ولی در احکام فرعی فقهی باید تقلید کرد.

راه‌های شناختن مجتهد:

- ۱- خود انسان یقین کند.
- ۲- دو نفر عالم عادل که می‌توانند مجتهد و اعلم را تشخیص دهند تصدیق کنند.
- ۳- از گفته‌های اهل علم که می‌توانند مجتهد را تشخیص دهند، اطمینان حاصل گردد.

اقسام احکام:

- ۱- **واجب:** حکمی است که باید به طور حتم آن را انجام داد و ترک آن بر مکلف گناه است.
- ۲- **مستحب:** کاری است که واجب نیست ولی انجام آن پسندیده و بهتر است و موجب ثواب است. مانند سلام کردن و یا خواندن نمازهای نافله.
- ۳- **حرام:** کاری است که باید آن را ترک کرد و انجام آن گناه و موجب عذاب می‌شود. مانند دروغ گفتن یا خوردن چیزهای ناپاک.
- ۴- **مکروه:** کاری که ترک آن بهتر است مانند نماز خواندن در مکانی که عکس باشد.
- ۵- **مباح:** کاری که انجام و ترک آن مساوی است و بستگی به میل و اراده انسان دارد. مانند خوردن و آشامیدن چیزهای حلال.

اقسام آبها

الف - آب مضاف: آبی است که آن را از چیزی بگیرند. مثل آب هندوانه و گلاب، یا با چیزی مخلوط شده باشد مثل آبی که به قدری با گل مخلوط شود که دیگر به آن آب نگویند.

۱- آب مضاف چیز نجس را پاک نمی‌کند.

۲- به محض رسیدن ذره‌ای نجاست به آن نجس می‌شود.

۳- با آن نمی‌توان غسل کرد یا وضو گرفت.

ب - آب مطلق: آبی که مضاف نباشد، مطلق است و بر ۵ قسم می‌باشد.

۱ - آب کر: آبی که از درازا و گودی و پهنا، هر یک سه و نیم وجب بوده (به فتوای آیت‌الله بهجت و صافی: سه وجب) یا حجم آن از ۴۸۰ کیلوگرم بیشتر باشد.

۱/۱- آب کر چیز نجس را با یک بار شستن پاک می‌کند.

۱/۲- اگر چیز نجسی به آن برسد چنانچه بو، رنگ یا مزه آن تغییر نکند، آب کر

نجس نمی‌شود. (هر سه شرط لازم است)

۲ - آب باران: اگر به چیز نجسی که عین نجاست در آن نیست یک مرتبه باران بیارد جایی که باران به آن برسد پاک می‌شود و باید بطوری باران بیارد که بر زمین جاری شود و بگویند باران می‌آید.

۳ - آب قلیل: آبی که از زمین نجو شد و از کر کمتر باشد مثل آب آفتابه.

۴/۱ - چنانچه نجاستی به آب قلیل برسد، آن آب نجس می‌شود چه بو، رنگ یا مزه

آن تغییر کند و چه تغییر نکند.

۴/۲ - ظرف نجس را بعد از بر طرف کردن عین نجاست، با آب قلیل باید سه مرتبه

شست تا پاک شود و در لباس و فرش باید بعد از هر دفعه آب ریختن (آب قلیل)

آن را فشار دهند تا آبی که درون آن است بیرون بریزد.

۴ - آب چاه

۵ - آب جاری: آبی که از زمین بجوشد و جریان داشته باشد مثل آب چشمه، قنات،

جوی و رودخانه. آب چاه و آب جاری نیز حکم آب کر را دارند.

بجز آبها چیزهای دیگری جزو **مطهرات** هستند که با شرایط خاص بعضی چیزها را پاک می‌کنند که احکام آن در رساله‌ها آمده است مانند: آفتاب، زمین، استحاله، انقلاب، انتقال، اسلام، تبعیت، کم شدن دو سوم آب انگور و....

طهارت

۱- **مخرج بول:** محل ادرار با غیر آب پاک نمی‌شود و اگر بعد از برطرف شدن بول یک مرتبه شسته شود کافیت. (با توجه به اینکه فتوای علما در این زمینه متفاوت است، اگر دوبار شسته شود به فتوای همه علما و موارد احتیاط و استحباب عمل شده است).

۲- **مخرج غائط (مدفوع):**

الف: با آب، باید طوری شسته شود که چیزی از غائط در آن نماند ولی باقی ماندن رنگ و بوی آن مانعی ندارد.

ب: اگر با سنگ، کلوخ، پارچه، کاغذ و امثال آن - در صورتی که هر کدام ۳ تکه (قطعه) باشد و یا با استفاده از سه طرف متفاوت آنها - مخرج غائط را پاک کند، نماز خواندن مانعی ندارد و چنانچه چیزی به آن برسد (مثل لباس زیر) نجس نمی‌شود و ذره‌های کوچک و لزوجت اشکال ندارد.

نکته مهم: در هنگام تخلی (یعنی بول یا غائط کردن) طرف جلوی بدن (سینه و شکم) نباید رو و یا پشت به قبله باشد که انجام این کار حرام است مگر در موارد ضروری که در رساله‌ها توضیح داده شده است.

استبراء (یعنی بری شدن و پاک شدن)

۱- اگر مرد پس از ادرار عمل مستحب استبراء را انجام دهد و پس از آن مایعی از بدن او خارج شود که شک داشته باشد که ادرار است یا نه؛ آن مایع پاک است ولی اگر استبراء نکرده باشد و نداند که ادرار هست یا نه، آن مایع نجس است.

۲- **طریقه استبراء:** سه دفعه با انگشت میانه دست چپ از مخرج غائط تا بیخ آلت بکشند و بعد شست را روی آلت و انگشت پهلوی نشت را زیر آن بگذارند و سه مرتبه تا ختنه‌گاه بکشند و پس از آن سه مرتبه سر آلت را فشار دهند.

یک مسئله کلی

اگر در مسئله‌ای یقین داشتیم و سپس شک نمودیم، شک را رها کرده و به یقین اعتنا می‌کنیم. به عنوان مثال می‌دانیم که وضو گرفته‌ایم ولی بعد از مدتی شک کردیم که وضو باطل شده یا نه، در اینجا به یقین اولی یعنی صحت وضو توجه می‌کنیم. و یا اگر شک کنیم که چیز پاک نجس شده یا نه، آن چیز پاک است. اما اگر شک داشته باشیم که چیز نجس، پاک شده یا نه، آن چیز نجس است.

نجاسات

۱ و ۲ - بول (ادرار) و غائط (مدفوع): بول انسان و حیوان حرام گوشتی که خون جهنده دارد نجس است.

۱/۱ - ادرار و مدفوع حیواناتی که گوشت ندارند مانند مگس و پشه پاک است.

۱/۲ - ادرار و مدفوع حیوانات حلال گوشت مانند گوسفند و مرغ نجس نیست.

۱/۳ - درباره ماهی‌ها فتواها متفاوت است و باید به مرجع خود رجوع کنید.

۳- منی: منی انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد نجس است.

رطوبتی که در هنگام تهییج شهوت قبل از منی از انسان خارج می‌شود پاک است.

۴- مردار: مردار حیوانی که خون جهنده دارد نجس است. مگر قسمت‌هایی که روح ندارد مانند ناخن و پشم و ...

۵- خون: خون انسان و هر حیوانی که خون جهنده دارد نجس است.

۶ و ۷- سگ و خوک: حتی مو، استخوان، پنجه، ناخن و رطوبت‌های آن‌ها نجس است.

۸- شراب: شراب و هر چیز روانی که مست کننده باشد نجس است.

۹- فقاغ (آبجو): ولی آبی که به دستور پزشک از جو می‌گیرند (ماء‌الشعیر) پاک است.

۱۰- کافر

۱۱- عرق جنب از حرام: اگر خدای نکرده کسی از راه حرام جنب شود و بدنش در حال این جنابت عرق کند، عرق بدن او پاک است ولی با لباسی یا بدنی که با آن عرق آلوده شده است نمی‌تواند نماز بخواند.

البته به فتوای آیت‌الله بهجت تا خشک نشود نمی‌تواند نماز بخواند و به فتوای آیت‌الله سیستانی می‌تواند نماز بخواند.

احکام نجاسات

۱- اگر جسم پاکی به چیز نجسی برخورد کند بطوری که تری نجاست به جسم پاک برسد آنوقت جسم پاک نجس می‌شود ولی اگر تری بقدری کم باشد که به دیگری نرسد چیزی که پاک بوده نجس نمی‌شود.

۲- چیزهای روان (مثل روغن، شیر و...) به محض نجس شدن یک نقطه از آن، تمامش نجس می‌شود.

۳- اگر ورق قرآن یا چیزی که احترام آن لازم است مثل کاغذی که اسم خدا و پیغمبر یا امام بر آن نوشته شده، در مستراح بیافتد بیرون آوردن و آب کشیدن آن اگر چه خرج داشته باشد واجب است و اگر بیرون آوردن آن ممکن نباشد باید به آن مستراح نروند تا یقین کنند آن ورق پوسیده است. و نیز اگر تربت در مستراح بیافتد و بیرون آوردن آن ممکن نباشد، باید تا وقتی که یقین نکرده‌اند بکلی از بین رفته به آن مستراح نروند.

چند مسئله از وضو

- ۱- برای خواندن نماز باید با وضو بود مگر آنکه غسل جنابت کرده یا در شرایط خاص تیمم بدل از وضو نموده باشیم.
- به فتوای بعضی از مراجع با دیگر غسل‌های واجب یا مستحب می‌توان نماز خواند و احتیاجی به وضو گرفتن نیست ولی همگی احتیاط را در وضو گرفتن می‌دانند.
- ۲- صورت و دستها را باید از بالا به پایین شست و بر عکس موجب ابطال وضو می‌شود.
- ولی وقتی وضوی یک قسمت تمام شد برگشت آب به سمت بالا اشکال ندارد بعنوان مثال اگر دست راست را شستیم و در هنگام شستن دست چپ، آب وضوی دست راست به سمت آرنج برگشت در وضو اشکالی ایجاد نمی‌شود.
- ۳- درازای صورت را باید از بالای پیشانی (جایی که موی سر بیرون می‌آید) تا آخر چانه شست و پهنای آن به مقداری که بین انگشت وسط و شست قرار می‌گیرد باید شسته شود و اگر مختصری از این مقدار را شسته نشود وضو باطل است و برای اینکه یقین شود که این مقدار به طور کامل شسته شده باید کمی اطراف آن را هم شست.
- ۴- دستها را باید از آرنج تا سر انگشتان شست. ابتدا دست راست و بعد دست چپ.
- برای اطمینان باید و بهتر است از کمی بالاتر از آرنج شسته شود.
- ۵- در وضو، شستن صورت و دستها مرتبه اول واجب و مرتبه دوم مستحب یا جایز و مرتبه سوم و بیشتر از آن حرام می‌باشد.
- ۶- برای مسح سر باید با کف دست راست از بالا به پایین قسمت جلوی سر را به اندازه سه انگشت مسح نمود به صورتی که آب مسح سر با آب صورت مخلوط نشود. در این صورت به فتوای همه علما و تمام احتیاطها عمل شده است.
- ۷- برای مسح پا باید اول با دست راست پای راست و سپس با دست چپ پای چپ را حداقل به پهنای یک انگشت دست از نوک انگشتان تا مفصل پا مسح کرد و بیش از این جایز نیست.
- ۸- در مسح سر و روی پا باید دست را روی آنها کشید و اگر دست نگه داشته شود و پا به آن کشیده گردد وضو باطل است. ولی حرکت مختصر سر یا پا اشکال ندارد.
- ۹- کارهای وضو را باید پشت سر هم انجام داد و نباید بین آنها فاصله انداخت.
- ۱۰- راه رفتن در بین وضو اشکال ندارد. پس اگر بعد از شستن صورت و دستها چند قدم راه بروند و بعد سر و پا را مسح کنند وضو صحیح است. البته رعایت بند قبلی در اینجا مهم است یعنی آنقدر نباشد که در عرف فاصله‌ای در اعمال وضو ایجاد گردد.

۱۱- در محل اعضای وضو نباید چیزی که مانع رسیدن آب به بدن می‌شود وجود داشته باشد زیرا باعث باطل شدن وضو می‌گردد.

۱۲- مس نمودن خط قرآن - فقط به زبان عربی - بدون وضو حرام است.

۱۳- مس نمودن نام خدا بدون وضو به هر زبانی حرام است.

۱۴- در مس نمودن بدون وضوی نام پیامبر اسلام و ائمه‌ی اطهار و حضرت زهرا علیهم‌السلام و دیگر پیامبران و جانشینان آنها اختلاف فتوا وجود دارد و هر کس باید به نظر مرجع خود رجوع نماید و بهتر است نام آنها را نیز با وضو مس نماییم.

(مس نمودن یعنی لمس توسط دست یا جای دیگر از بدن)

* وضوی ارتماسی نیز می‌توان گرفت که شرح آن در رساله توضیح‌المسائل آمده است.

موارد شک در وضو

۱- اگر قبل از نماز شک کند وضو گرفته یا نه باید وضو بگیرد. حتی اگر در بین نماز اینطور شک کند، نمازش باطل است ولی اگر بعد نماز شک کند نماز او صحیح است ولی برای نمازهای بعدی باید وضو بگیرد.

۲- اگر شک کند که وضویی که داشته باطل شده یا نه باید بنا گذارد که وضوی او باقی است و اگر بعد از نماز خواندن این شک برای او به وجود بیاید نمازی که خوانده صحیح است.

وضوی جبیره

به چیزی که با آن زخم و یا قسمت‌های شکسته بدن را می‌بندند و یا دارویی که روی زخم و مانند آن می‌گذارند جبیره گفته می‌شود. اگر در بدن یکی از این‌ها وجود داشته باشد برای وضو گرفتن احکام خاصی دارد که به آن وضوی جبیره می‌گویند.

برای کسب اطلاعات بیشتر به رساله‌ی توضیح‌المسائل مرجع خود مراجعه کنید.

مبطلات وضو

برای مردان شش چیز وضو را باطل می‌کند:

۱- بول.

۲- غائط

۳- باد معده و روده که از مخرج غائط خارج شود.

۴- خوابی که بواسطه‌ی آن چشم نبیند و گوش نشنود. ولی اگر چشم نبیند و گوش بشنود وضو باطل نمی‌شود.

۵- چیزهایی که عقل را از بین می‌برد مانند: دیوانگی، مستی و بیهوشی.

۶- کاری که برای آن باید غسل کرد مانند جنابت.

جنابت

به دو طریق انسان جنب می‌شود:

الف - خروج منی از انسان و اگر رطوبتی خارج شود که به منی بودن آن شک داشته باشیم اگر هر کدام از شرط‌های زیر را نداشت، منی نیست.

۱- با شهوت باشد.

۲- با جستن خارج شود.

۳- بعد از خروج بدن سست شود.

این در صورتی است که انسان شک داشته باشد رطوبت خارج شده منی است یا خیر ولی اگر خود فرد به هر دلیلی یقین داشته باشد که رطوبت خارج شده منی است، توجه به این سه شرط لازم نیست.

* بعضی از علما دو شرط اول را کافی می‌دانند ولی اگر فقط یکی از این شرط‌ها باشد و شک به منی بودن وجود داشته باشد، رطوبت خارج شده منی نیست.

** در انسان مریض شرط دوم و سوم لازم نیست.

*** ممکن است انسان در خواب جنب شود که به آن احتلام می‌گویند و برای جلوگیری از آن دعایی در حاشیه مفاتیح‌الجنان در اعمال هنگام خواب آمده است.

ب - داشتن رابطه جنسی (توضیح بیشتر و دقیق‌تر را در رساله توضیح‌المسائل بخوانید). در صورت جنابت، فرد برای نماز، روزه گرفتن، توقف در مسجد و حرم ائمه و ورود به حرم پیامبر(ص) و مسجدالحرام، گذاشتن چیزی در مسجد، خواندن سوره‌هایی که سجده واجب دارد و هر کار دیگری که نیاز به وضو دارد، باید غسل جنابت کند و بدون غسل انجام آنها حرام است.

* آیات عظام مکارم، صافی، تبریزی، سیستانی و گلپایگانی فقط خواندن آیه سجده را حرام می‌دانند نه هر آیه‌ای از سوره‌ای که آیه‌ی سجده واجب در آن است.

** آیاتی که سجده‌ی واجب دارند به شرح زیر است:

۱- سوره سی و دوم قرآن - سجده - آیه‌ی پانزدهم.

۲- سوره چهل و یکم قرآن - فصلت - آیه‌ی سی و هفتم.

۳- سوره پنجاه و سوم قرآن - نجم - آیه‌ی آخر.

۴- سوره نود و ششم قرآن - علق - آیه‌ی آخر.

غسل جنابت

- ۱- در غسل ترتیبی باید به نیت غسل اول سر و گردن بعد طرف راست و بعد طرف چپ بدن را شست و در شستن هر قسمت، باید بخشی از طرف دیگر را بشوید تا مطمئن شود که تمام قسمت‌ها شسته شده است.
- اگر در غسل ترتیبی، از روی فراموشی یا بواسطه ندانستن مسئله ترتیب را مراعات نکند غسل او باطل است.
- ۲- اگر در غسل به اندازه سر مویی از بدن نشسته بماند غسل او باطل است. پس اگر چیزی به بدن چسبیده که مانع رسیدن آب است باید قبل از غسل برطرف شود.
- ولی شستن جاهایی از بدن که دیده نمی‌شود مانند داخل گوش یا بینی واجب نیست.
- ۳- کسی که غسل جنابت کرده برای نماز نباید وضو بگیرد.
- ۴- اگر شک کند غسل کرده یا نه باید غسل کند ولی اگر شک کند غسل او صحیح بوده یا نه، لازم نیست دوباره غسل کند.
- ۵- خیس بودن بدن قبل از غسل، اشکال ندارد.
- ۶- مستحب است انسان بعد از بیرون آمدن منی بول کند و اگر بول نکند و بعد از غسل رطوبتی از او بیرون آید که نداند منی است یا رطوبت دیگر، حکم منی دارد. (و باید دوباره غسل کند) و در اصطلاح استبراء از منی با بول انجام می‌شود.
- ۷- غسل ارتماسی نیز وجود دارد که در آن تمام بدن به یکباره در آب شسته می‌شود و احکام آن در رساله‌ها آمده است.

*****

تیمم

- ۱- اگر انسان آب به مقدار کافی نداشته باشد یا رسیدن آب به بدن ضرر داشته باشد یا وقت کافی برای وضو یا غسل نداشته باشد باید به جای وضو یا غسل تیمم کند که به آن تیمم «بدل از غسل» یا «بدل از وضو» می‌گویند.
- ۲- تیمم بر خاک، ریگ، کلوخ و سنگ اگر پاک باشد صحیح است.
- همچنین بنا بر فتوای امام خمینی، آیت‌الله خامنه‌ای و فاضل تیمم بر گل پخته مانند آجر و کوزه صحیح است. و آیت‌الله بهجت در صورت نبودن دیگر موارد تیمم بر گل پخته را صحیح می‌دانند.
- آیت‌الله زنجانی تیمم بر هر گونه سنگ و چیزی که با دست زدن به آن، چیزی به دست نچسبد را صحیح نمی‌داند.

۳- اگر رسیدن خاک به قسمت‌هایی از محل تیمم ضرر داشته باشد می‌توان پارچه‌ای بر روی آن گذاشت و آن را مس نمود.

۴- محل تیمم باید پاک باشد.

۵- اگر خاک، ریگ، کلوخ یا سنگ پیدا نشود می‌تون بر غبار فرش که در حد خاک باشد تیمم کرد.

۶- تیمم بر سنگ‌هایی که جواهر است مانند عقیق و فیروزه صحیح نیست.

۷- اگر چیزی برای تیمم پیدا نکرد نماز را بدون تیمم بخواند و سپس قضا نماید.

چگونگی تیمم

۱- ابتدا باید نیت کند و مشخص نماید که تیمم بدل از غسل است یا بدل از وضو.

۲- کف هر دو دست را بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است بزند.

۳- سپس کف هر دو دست را از بالای پیشانی جایی که موی سر می‌روید تا ابروها (روی ابروها هم کشیده شود) و بالای بینی بکشد یعنی از قسمت میچ دست شروع کند و به انتهای انگشتان ختم نماید.

۴- کف دست چپ را بر تمام پشت دست راست بکشد. از میچ شروع کند و به نوک انگشتان ختم نماید.

۵- کف دست راست را بر تمام پشت دست چپ بکشد. (مانند دست راست عمل کند)

* به فتوای حضرت آیت‌الله خامنه‌ای احتیاط واجب آن است که پس از انجام مراحل ذکر شده بار دیگر دست‌ها را به چیزی که تیمم بر آن صحیح است بزند و سپس کف دست چپ را به پشت دست راست و کف دست راست را به پشت دست چپ بکشد.

*****

فروع دین

در این بخش برای آشنایی شما با فروع دین بعد از توضیح نماز و روزه برای بقیه فروع بطور خلاصه مطالبی آمده است ولی برای یادگیری احکام هر یک باید به رساله‌ی توضیح المسائل مرجع خود مراجعه کنید.

۱- نماز ۲- روزه ۳- خمس ۴- زکات ۵- حج ۶- جهاد ۷- امر به معروف

۸- نهی از منکر ۹- تولی ۱۰- تبری

نماز

نمازهای واجب شش نماز است:

- ۱- نماز یومیه (صبح - ظهر - عصر - مغرب - عشاء).
- ۲- نماز آیات.
- ۳- نماز میت که واجب کفایی است یعنی اگر به قدر کفایت تعدادی از مسلمانان بر جنازه میتی نماز بخوانند تکلیف از بقیه ساقط می‌شود.
- ۴- نماز طواف خانه کعبه.
- ۵- نماز قضای پدر که پس از مرگش بر پسر بزرگتر واجب است.
آیات عظام گلپایگانی، مکارم، صافی، نوری و فاضل نماز قضای مادر را نیز بر پسر بزرگتر واجب می‌دانند.
- ۶- نمازی که بواسطه اجاره و نذر و قسم و عهد واجب می‌شود.

اوقات نماز

- ۱- وقت نماز صبح از اذان صبح تا طلوع آفتاب است.
- ۲- وقت نماز ظهر از اذان ظهر تا چهار رکعت مانده به اذان مغرب است.
- ۳- وقت نماز عصر به اندازه چهار رکعت بعد از اذان ظهر تا اذان مغرب است.
فتوای آیات عظام خامنه‌ای، مکارم، سیستانی و تبریزی در مسئله ۲ و ۳ غروب آفتاب است نه اذان مغرب که غروب آفتاب در حدود نیم ساعت زودتر از اذان مغرب است.
- ۴- وقت نماز مغرب از اذان مغرب تا چهار رکعت مانده به نیمه شب است.
نیمه شب زمان وسط فاصله اذان مغرب تا اذان صبح است. یعنی اگر اذان مغرب ساعت شش بعد از ظهر باشد و اذان صبح ساعت پنج؛ نیمه شب اینگونه محاسبه می‌گردد.
$$5/5 + 6 = 11/5 \quad 11 \div 2 = 5/5 \quad 11 = \text{از ساعت 6 بعد از ظهر تا 5 صبح}$$
- ۵- وقت نماز عشا از سه رکعت بعد از اذان مغرب تا نیمه شب است.
اگر نماز عشا را تا نیمه شب نخواند معصیت کرده ولی باید آن را تا قبل از اذان صبح با نیت «ما فی الضمه» یعنی به عنوان نمازی که بر گردن اوست بخواند.
* البته فتوای مراجع در اینجا متفاوت است و هر کس باید به مرجع خود رجوع کند ولی خواندن با نیت ما فی الضمه نظر همه را برای صحیح بودن نماز در بر می‌گیرد.

قبله

خانه کعبه که در مکه معظمه است قبله است و باید روبروی آن نماز خواند. ولی کسی که دور است اگر طوری بایستد که بگویند رو به قبله نماز می‌خواند کافی است.

شرایط لباس نمازگزار

- ۱- باید پاک باشد.
- ۲- مباح باشد یعنی غصبی نباشد.
- ۳- از اجزای مردار یا حیوان حرام گوشت نباشد.
- ۴- لباس مردان نباید از ابریشم خالص بوده یا ذره‌ای ابریشم خالص در آن بکار رفته باشد.
- ۵- لباس مرد نباید از طلا بوده یا ذره‌ای طلا در آن باشد. و همچنین آویختن زنجیر طلا و استفاده از انگشتر و ساعت طلا برای مرد حرام و نماز با آنها باطل است. و بنا بر احتیاط حتی از عینک طلا هم نباید استفاده کند.

شرایط مکان نمازگزار

- ۱- مباح باشد.
- اگر کسی در مسجد یا زیارتگاه‌ها یا ... نشانه‌ای گذاشته باشد و به اصطلاح برای خود جا گرفته باشد، نماز خواندن در آن مکان از مصادیق مکان غصبی بوده و نماز را دچار اشکال می‌کند.
- ۲- باید بی‌حرکت باشد.
- ۳- پاک باشد.
- مکان نمازگزار اگر نجس است به طوری تر نباشد که رطوبت آن به بدن یا لباس او برسد ولی جایی که پیشانی را بر آن می‌گذارد اگر نجس باشد حتی اگر خشک باشد نمازش باطل است.
- ۴- سقف آن آنقدر کوتاه نباشد که نتواند بایستد یا عرض آن آنقدر کم نباشد که نتواند رکوع یا سجود را به درستی انجام دهد.
- ۵- در مکان نمازگزار، محل سجده و زانوها نباید بیش از چهار انگشت بسته، پست‌تر یا بلندتر از هم باشد.

۶- در هنگام نماز نباید مرد کنار زن یا پشت سر زن نماز بخواند.
 ۷- در حرم ائمه نباید پشت به ضریح یا مساوی آن نماز خواند.
 اختلاف فتوا در دو مورد ۶ و ۷ زیاد است و بعضی از مراجع عدم رعایت این دو را باعث باطل شدن نماز می‌دانند برای شرح بیشتر به رساله‌ی توضیح المسائل مرجع خود مراجعه کنید.

واجبات نماز

واجبات نماز یازده مورد است که پنج مورد آن رکن و بقیه غیر رکن است.
 ۱- رکن: آن واجباتی است که اگر انسان آنها را به جا نیاورد یا در نماز کم یا اضافه کند، به عمد باشد یا از روی سهو و اشتباه؛ نماز باطل می‌شود.
 ارکان نماز عبارتند از: ۱- نیت ۲- قیام ۳- تکبیرة الاحرام ۴- رکوع ۵- دو سجده در هر رکعت که روی هم یک رکن است و اگر کسی هر دو را ترک کند یا دو سجده به نمازش اضافه کند، نمازش باطل است.
 ۲- غیر رکن: اگر به عمد کم یا زیاد یا ترک شود، نماز باطل است ولی چنانچه به اشتباه کم یا زیاد یا ترک گردد؛ نماز باطل نمی‌شود.

احکام واجبات نماز

۱- نیت: لازم نیست نیت را از قلب خود بگذراند یا بر زبان بیاورد فقط همین مقدار که بداند چه نمازی و چند رکعت می‌خواهد به « قصد قربت » بخواند، کافی است.
 انجام عمل به قصد قربت یعنی انجام آن به نیت نزدیکی به خداوند و اطاعت از دستور او.
 ۲- قیام: چهار نوع است و باید در هنگام قیام بدن حرکت نکند.
 ۲/۱- قیام در موقع گفتن تکبیره الاحرام. رکن
 ۲/۲- قیام پیش از رکوع (قیام متصل به رکوع)
 قیام پیش از رکوع یعنی قبل از رکوع رفتن باید بدن مقدار کمی ساکن شود و ذکر نگوید سپس به رکوع برود.
 ۲/۳- قیام در موقع خواندن حمد و سوره. غیر رکن
 ۲/۴- قیام بعد از رکوع.
 ۳- تکبیرة الاحرام: «الله اکبر» باید به عربی صحیح گفته شود و در هنگام گفتن آن بدن نباید حرکت داشته باشد.

- ۴- رکوع: در هنگام گفتن ذکر رکوع باید بدن ثابت باشد.
- ۵- سجود: اگر هنگام گفتن ذکر سجده یکی از هفت عضو (دو کف دستها، پیشانی، زانوها و نوک انگشتان پا) را به عمد از زمین بردارد نماز باطل می‌شود، ولی وقتی مشغول ذکر نیست اگر غیر از پیشانی جاهای دیگر را بردارد نماز اشکال ندارد. بعد از سجده باید بنشینند تا بدن آرام بگیرد و دوباره به سجده برود. در سجده باید به طور حتم نوک شست هر دو پا به زمین برسد و در اینکه گذاشتن دیگر انگشتان پا چه حکمی دارد، به جهت تفاوت نظرها باید به رساله مرجع خود مراجعه کنید.
- سجده بر خاک، زمین، سنگهای معدنی و آنچه که از زمین می‌روید و خوردنی یا پوشیدنی نیست مانند چوب و برگ درختان صحیح است. (البته از سجده بر برگ تازه درخت مو، نهی شده است).
- ۶- قرائت: باید به عربی صحیح خوانده شود. و اگر یکی از کلمات حمد و سوره را نداند یا به عمد آن را نگوید یا بجای حرفی دیگر بگوید - به عنوان مثال بجای (ض)، (ز) بگوید - یا زیر و زبر را اشتباه بگوید، نمازش باطل است. بر مرد واجب است حمد و سوره نماز صبح و مغرب و عشاء را بلند و حمد و سوره نماز ظهر و عصر را آهسته بخواند.
- ۷- ذکر: منظور ذکرهای سجده و رکوع و تسبیحات اربعه است. در تنگی وقت باید تسبیحات اربعه را به جای سه مرتبه یک مرتبه خواند و بنا بر فتوای برخی از مراجع یکبار خواندن آن در هر شرایطی کافی می‌باشد.
- ۸- تشهد
- ۹- سلام
- ۱۰- ترتیب: یعنی تمام نماز را باید به ترتیب به جا آورد و جابجایی عمدی آنها موجب ابطال نماز می‌شود.
- ۱۱- موالات: در خواندن نماز باید کارهای آن پشت سر هم و بطور معمول بجای آورده شود و اگر بین آنها بقدری فاصله بیافتد که بگویند نماز نمی‌خواند، نماز فرد باطل است.

اگر فرد در حال حرکت بدن ذکر بگوید (به عنوان مثال الله اکبر را در هنگام رفتن به رکوع یا سمع الله را در حال رفتن به سجده) چنانچه آن را به قصد ذکرى که در نماز دستور داده‌اند بگوید بنا بر احتیاط باید نماز را دوباره بخواند و اگر به این قصد نگوید، بلکه بخواهد ذکرى گفته باشد، نماز صحیح است. فقط گفتن ذکر « بحول الله و قوته اقوم و اقعده » هنگام بلند شدن بعد از سجده، در حال حرکت بدن اشکالی ندارد.

سجده سهو

بعد از نماز بلافاصله نیت سجده‌ی سهو کند و دو سجده بجای آورد. در سجده بهتر است ذکر « بسم الله و بالله السلام علیک ایها النبى و رحمة الله و برکاته » را بگوید و بعد از آن تشهد و سلام دهد.

در موارد ذیل باید سجده سهو خوانده شود:

- ۱- آنکه در بین نماز از روی سهو و اشتباه حرف بزند.
  - ۲- آنکه یک سجده را فراموش کند و یا یک سجده‌ی اضافه انجام دهد.
  - ۳- سلام نماز را در غیر از رکعت آخر بگوید. ولی (اگر فقط ذکر السلام علیک ایها النبى ...) را بگوید، اشکال ندارد.
  - ۴- آنکه تشهد را فراموش کند. ولی اگر تشهد اضافی خواند، سجده‌ی سهو ندارد.
  - ۵- در نماز چهار رکعتی بعد از سجده دوم شک کند که ۴ رکعت خوانده یا ۵ رکعت.
- * برای اطلاع از موارد دقیق‌تر بجای آوردن سجده سهو، به رساله مراجعه شود.

نماز مسافر

- ۱- هر گاه کسی به سفرى برود که رفت و برگشت آن بیش از هشت فرسخ (حدود ۴۳ کیلومتر) بوده و هفت شرط دیگری که در رساله آمده است را داشته باشد، حکم مسافر را دارد و باید نمازهای واجب چهار رکعتی را دو رکعت بخواند و روزه هم نگیرد.
  - ۲- اگر قصد کند که ۱۰ شب در مقصد بماند در این مدت، حکم مسافر را ندارد.
  - ۳- همچنین اگر ماندن یکسره او در مکانی بیش از سی روز طول بکشد، بعد از ۳۰ روز حکم مسافر را ندارد. به این شرط که در این مدت آن شهر یا محل را ترک نکند.
  - ۴- خواندن قضای نمازی که در مسافرت قضا شده به همان شکل نماز مسافر (شکسته) است.
- * در خصوص نماز مسافر اختلاف فتوا وجود دارد و آنچه در بالا آمد نسبت به این فتواها دقیق نیست و برای بدست آوردن فتوای دقیق، هر کس باید به مرجع خود رجوع کند.

مبطلات نماز

دوازده چیز نماز را باطل می‌کند که آنها را مبطلات می‌گویند:

- ۱- آنکه در بین نماز یکی از شرط‌های نماز از بین برود به‌عنوان مثال بفهمد مکانش غصبی است.
- ۲- آنکه در بین نماز به عمد یا از روی سهو یا از روی ناچاری چیزی که وضو یا غسل را باطل می‌کند پیش آید. به عنوان مثال باد معده از او بیرون آید.
- ۳- آنکه مانند بعضی از کسانی که شیعه نیستند دستها را روی هم بگذارد.
- ۴- آنکه بعد از خواندن حمد آمین بگوید. اگر به اشتباه یا برای تقیه بگوید نمازش باطل نیست.
- ۵- به عمد یا از روی فراموشی پشت به قبله کند یا به طرف راست یا چپ قبله بگردد. بلکه اگر به عمد بقدری برگردد که نگویند رو به قبله است اگر چه به طرف راست یا چپ نرسد نمازش باطل است.
- به فتوای آیت‌الله بهجت اگر فقط با صورت نه با تمام بدن به طرف راست یا چپ توجه کند نمازش باطل نمی‌شود.
- ۶- به عمد کلمه‌ای بگوید که از آن کلمه قصد معنی کند اگر چه خود کلمه معنی هم نداشته باشد و یک حرف هم باشد. در صورتی که دو حرف بیشتر باشد اگر قصد هم نکند بنا بر احتیاط واجب باید نماز را دوباره بخواند ولی اگر از روی سهو بگوید نماز باطل نمی‌شود. به لحاظ نظرات مختلف مراجع به رساله مربوطه رجوع شود.
- ۷- خنده‌ی با صدا و عمدی. ولی اگر لبخند بزند یا از روی سهو با صدا بخندد نماز باطل نیست. آیات عظام گلپایگانی و صافی خنده‌ی سهوی با صدای بلند را در صورتی که موجب از بین رفتن صورت نماز شود مبطل نماز می‌دانند.
- ۸- برای کار دنیا به عمد یا صدای بلند گریه کند. ولی گریه‌ی بی‌صدا برای دنیا اشکال ندارد و اگر از ترس خدا یا برای آخرت گریه کند آهسته باشد یا بلند اشکال ندارد بلکه از بهترین اعمال است.
- به فتوای آیات عظام اراکی، گلپایگانی، فاضل و صافی احتیاط واجب آنست که برای کار دنیا بی‌صدا هم گریه نکند.
- ۹- کاری که صورت نماز را به هم بزند مثل دست زدن، به هوا پریدن و مانند اینها. کم باشد یا زیاد به عمد باشد یا از روی فراموشی. ولی کاری که صورت نماز را به هم نزنند مثل اشاره کردن با دست اشکال ندارد.
- ۱۰- خوردن و آشامیدن. یعنی طوری بخورد یا بیاشامد که نگویند نماز می‌خواند. به فتوای آیت‌الله فاضل حتی اگر صورت نماز به هم نخورد بنا بر احتیاط واجب نماز باطل می‌شود. * اگر در بین نماز غذایی را که لای دندانها مانده فرو برد، نمازش باطل نمی‌شود و اگر قند یا شکر و مانند اینها در دهان مانده باشد و در حال نماز کم کم آب شود و فرو رود نمازش اشکال پیدا می‌کند.
- به فتوای آیات عظام: اراکی، گلپایگانی، سیستانی، تبریزی، زنجانی و صافی نمازش صحیح است.
- ۱۱- شک در رکعت‌های نماز دو رکعتی یا سه رکعتی یا در دو رکعت اول نمازهای چهاررکعتی.
- ۱۲- آنکه رکن نماز را به عمد یا از روی سهو کم یا زیاد کند یا چیزی را که رکن نیست به عمد کم یا زیاد نماید.

نماز آیات

د رموافع زیر خواندن نماز آیات واجب می‌شود:

- ۱- گرفتن خورشید
  - ۲- گرفتگی ماه
  - ۳- زلزله
  - ۴- رعد و برق و بادهای سیاه و سرخ به شرطی که اکثر مردم بترسند.
- به تاخیر انداختن نماز آیات در هنگامی که موارد فوق الذکر اتفاق می‌افتد موجب معصیت است و تا آخر عمر بر مکلف واجب است که در اسرع وقت آن را بجا بیاورد.

کیفیت خواندن نماز آیات

نماز آیات دو رکعت است و در هر رکعت پنج رکوع دارد.

۱- نیت

۲- تکبیرة الاحرام

۳- خواندن سوره‌ی حمد

۴- سوره توحید را به ۵ قسمت تقسیم می‌کنیم. هر آیه یک قسمت و بسم‌الله را نیز یک قسمت حساب می‌کنیم و بعد از خواندن هر قسمت به رکوع می‌رویم و سپس بلند شده و قسمت بعد را می‌خوانیم و دوباره به رکوع می‌رویم.

۵- در رکعت دوم نیز همین‌طور عمل می‌کنیم.

۶- بعد از دو سجده در رکعت دوم تشهد خوانده و سلام می‌دهیم.

۷- قنوت نماز آیات قبل از آخرین رکوع رکعت دوم خوانده می‌شود.

نماز جماعت

یکی از دستورات مهم اسلام درباره‌ی نماز، خواندن آن به جماعت است. در اینجا چون بنا به اختصار است تنها به سه حدیث اشاره می‌شود.

۱- عده‌ای از ملائکه خدمت پیامبر رسیدند و عرض کردند خداوند جبار به تو سلام رساند و فرمود: به امت بگو هر کس بمیرد و نماز جماعت نخوانده باشد بوی بهشت را درک نمی‌کند.

۲- پیامبر اسلام (ص) فرمود: به یهود و نصاری سلام کنید ولی به یهود امت من سلام نکنید. سؤال کردند: یهود امت شما کیست.

فرمود: کسی که صدای اذان و اقامه را بشنود ولی در نماز جماعت شرکت نکند.

۳- و همچنین فرمود: هر کس در هر کجا که باشد، اگر بر نماز جماعت مداومت کند، سریع و درخشان همراه نخستین گروه بهشتیان از روی صراط می‌گذرد.

احکام نماز جماعت

- ۱- حاضر نشدن به نماز جماعت از روی بی‌اعتنایی جایز نیست و سزاوار نیست انسان بدون عذر نماز جماعت را ترک کند.
- ۲- نماز جماعتی را که مختصر بخوانند از نماز فرادی که آن را طول بدهند بهتر می‌باشد.

بعضی از احکام چگونگی خواندن نماز جماعت

- ۱- مأموم نباید پیش از امام تکبیرة الاحرام بگوید. (مأموم = نماز گزار)
- ۲- بعد از تکبیر امام اگر صف جلو آماده نماز بوده و تکبیر گفتن آنان نزدیک باشد کسی که در صف بعد از ایستاده می‌تواند تکبیر بگوید ولی احتیاط مستحب آن است که صبر کند تا تکبیر صف جلو تمام شود.
- اما به فتوای آیت‌الله مکارم در صورت آماده بودن صف‌های جلو برای نماز، لازم نیست منتظر باشد و می‌تواند تکبیر بگوید.
- ۳- مأموم اگر پیش از امام به عمد هم سلام دهد نمازش صحیح است. (ولی ثواب جماعت را کامل درک نمی‌کند).
- ۴- مأموم باید غیر از آنچه در نماز خوانده می‌شود کارهای دیگر آن مانند رکوع و سجود را با امام بجا آورد و اگر به عمد پیش از امام یا مدتی بعد از امام انجام دهد معصیت کرده ولی نمازش صحیح است اما اگر در دو رکن پشت سر هم از امام جلو یا عقب بیافتد بنا بر احتیاط واجب باید نماز را تمام کند و دوباره بخواند.
- نظر آیت‌الله بهجت در این حکم متفاوت است.
- ۵- مأموم باید در رکعت اول و دوم نماز ظهر و عصر حمد و سوره را نخواند و در نماز صبح و مغرب و عشا اگر صدای امام جماعت را می‌شنود، حمد و سوره را نخواند.
- * اگر زودتر یا دیرتر از امام جماعت سر از رکوع یا سجود بردارد احکامی دارد که نظرات مراجع در آن بسیار متفاوت است و هر کس باید نظر مرجع خود را بداند.
- ۶- اتصال به صف‌های نماز جماعت از جلو و سمت راست و چپ صحیح است و از پشت سر به جماعت متصل نیست و اگر به صف جماعت متصل نباشد نمی‌تواند نماز را به جماعت بخواند.

اقتدا در نماز جماعت

در موارد زیر می‌توان به نماز جماعت پیوست:

- ۱- از اول نماز، به هنگام تکبیرة الاحرام گفتن.
  - ۲- در رکعت اول، بین حمد و سوره، که پس از تکبیر نماز را با امام ادامه می‌دهد.
  - ۳- در رکعت دوم، تا قبل از اتمام قنوت امام هر زمان که رسید اقتدا می‌کند. در هنگام تشهد امام، باید به حالت نیم خیز فرار گیرد و بعد از تشهد با امام برخیزد و حمد و سوره را بخواند و اگر برای سوره وقت ندارد، خواندن حمد را تمام کند و در رکوع خود را به امام برساند.
  - ۴- در رکعت سوم یا چهارم، می‌تواند اقتدا کند و باید حداقل حمد را بخواند و خود را به رکوع برساند ولی اگر بداند که اگر اقتدا کند و حمد را بخواند به رکوع امام نمی‌رسد، باید صبر کند تا امام به رکوع رود بعد اقتدا کند.
- *در مورد ۳ و ۴ اگر در رکوع به امام نرسد باید در سجده به امام برسد که در اینجا فتاوا مختلف است و باید به مرجع خود رجوع کنید.
- ۵- اگر اقتدا کند و به رکوع امام برسد اگر چه ذکرش تمام شده باشد نمازش بطور جماعت صحیح است و یک رکعت حساب می‌شود.
- *ولی اگر به اندازه‌ی رکوع خم شود و به رکوع امام نرسد یا شک کند که به رکوع امام رسیده یا نه و یا پیش از آنکه به اندازه رکوع خم شود امام سر از رکوع بردارد؛ در هر کدام از این سه مورد احکام جداگانه‌ای دارد که نظر مراجع در آن متفاوت است و باید هر کس طبق نظر مرجع خود عمل کند

*****

یکی از سفارشات مهم ائمه اطهار خواندن **نماز اول وقت** است که برکات بسیاری برای انسان به دنبال دارد. امام صادق علیه السلام فرمود: «کسی که نمازهای واجب خود را در اول وقت ادا کرده و حدود آنها را حفظ کند، فرشته آن را سپید و پاکیزه به آسمان برد، نماز به نمازگزار گوید: خدا تو را ننگه دارد همان گونه که مرا نگاه داشتی و مرا به ملکی بزرگوار سپردی و کسی که نمازها را بی‌سبب به تاخیر اندازد و حدود آنها را حفظ نکند فرشته نماز او را سیاه و تاریک به آسمان برد در حالی که نماز با صدای بلند به نمازگزار گوید: مرا ضایع کردی، خدا تو را ضایع کند آنچنان که مرا ضایع کردی و خدا رعایت تو را نکند آنچنان که تو رعایت مرا نکردی.»

روزه

- ۱- روزه یعنی اینکه انسان برای انجام فرمان خداوند از اذان صبح تا اذان مغرب از چیزهایی که روزه را باطل می‌کند خودداری نماید.
- ۲- روزه‌ی ماه مبارک رمضان بر هر مسلمانی واجب است.
- ۳- روزه بواسطه قضا یا کفاره یا نذر و قسم نیز بر انسان واجب می‌شود.
- ۴- اگر کسی در ماه مبارک رمضان به عمد یکی از مبطلات را انجام بدهد علاوه بر قضای روزه کفاره بر او واجب می‌شود یعنی باید ۶۰ روز، روزه بگیرد که باید ۳۰ روز آن بدنبال هم باشد یا به ۶۰ فقیر غذا بدهد و اگر با حرام روزه خود را باطل نماید باید کفاره جمع بدهد یعنی هم ۶۰ روز، روزه بگیرد هم به ۶۰ فقیر غذا بدهد.
- ۵- کسی که روزه‌ی قضا یا کفاره به گردن اوست نمی‌تواند روزه‌ی مستحبی بگیرد.
- ۶- قضا و کفاره روزه باید قبل از ماه رمضان بعدی ادا شود.
- ۷- کسی که احکام مسافر بر او جاری می‌شود نباید روزه بگیرد.
- ۸- به فتوای بعضی از مراجع از جمله آیت‌الله خامنه‌ای، تزریق آمپول‌های تقویتی و سرم‌هایی که جنبه‌ی تغذیه داشته باشد، روزه را باطل می‌کند.

چیزهایی که روزه را باطل می‌کند (مبطلات روزه)

- ۱- خوردن و آشامیدن. ولی اگر از روی سهو بخورد یا بیاشامد روزه‌اش باطل نمی‌شود.
- ۲- جماع
- ۳- استمنا (یعنی انسان با خودش کاری کند که منی از او خارج شود).
- ۴- دروغ بستن به خدا و پیامبر اسلام و ائمه اطهار و حضرت زهرا (علیهم‌السلام) و سایر پیامبران و جانشینان آنان موجب باطل شدن روزه می‌شود (یعنی مطلبی را که آنان نگفته‌اند به آنان نسبت دهد).
- * جانشین پیامبران دیگر به جز پیامبر اسلام، در فتوای بعضی از علما نیست.
- ** قسم دروغ، گناه کبیره بزرگی است ولی باطل کننده روزه نیست.
- ۵- رساندن غبار غلیظ به حلق.
- آیت‌الله اراکی فقط اشاره به غبار کرده‌اند نه غبار غلیظ.
- این مورد در فتوای آیت‌الله زنجانی نیست.

۶- فرو بردن تمام سر در آب.

این مورد در فتوای آیت‌الله سیستانی و زنجانی نیست.

۷- باقی ماندن بر جنابت تا اذان صبح (یعنی به عمد قبل از اذان صبح غسل یا تیمم بدل از غسل ننماید).

۷/۱- کسی که جنب است و می‌خواهد روزه‌ی واجب بگیرد، چنانچه به عمد غسل نکند تا وقت تنگ شود می‌تواند با تیمم روزه بگیرد و صحیح است ولی معصیت کار است.

۷/۲- کسی که در شب ماه رمضان جنب است و می‌داند یا احتمال می‌دهد که اگر بخواهد پیش از اذان صبح بیدار می‌شود، چنانچه تصمیم داشته باشد که بعد از بیدار شدن غسل کند و با این تصمیم بخوابد و تا اذان صبح خواب بماند روزه‌اش صحیح است.

به فتوای آیات عظام بهجت، تبریزی، زنجانی، صافی، گلپایگانی و سیستانی فقط اگر اطمینان داشته باشد که بیدار می‌شود و خواب بماند روزه‌اش صحیح است و احتمال کافی نیست.

۷/۳- ولی اگر تصمیم به غسل کردن بعد از بیدار شدن نداشته باشد و یا تردید داشته باشد که اگر بیدار شد غسل کند یا نه، در صورتی که خواب بماند روزه‌اش باطل است.

۷/۴- کسی که جنب شده اگر به عمد تا اذان صبح غسل نکند، یا اگر وظیفه‌ی او تیمم است به عمد تیمم نکند روزه‌اش باطل است.

۷/۵- اگر روزه‌دار در روز - بعد از صبح تا اذان مغرب - محتمل شود یعنی در خواب یا بصورت غیراختیاری جنب شود واجب نیست فوری غسل کند و تا قبل از اتمام وقت نماز وقت دارد و این جنابت ضرری برای روزه‌ی او ندارد.

۸- اماله کردن. (یعنی وارد کردن چیز روان از مقعد برای تغذیه یا معالجه)

۹- قی کردن (استفراغ): یعنی به عمد کاری کند که آنچه در معده است بیرون بیاید ولی اگر بی‌اختیار قی کند روزه‌اش باطل نیست.

توضیح مختصر بقیه‌ی فروع دین

خمس

۱- هر گاه انسان از کسب حلال مالی بدست آورد چنانچه از مخارج سال خود او و عیالاتش زیاد بیاید، باید یک پنجم زیادی مال خویش را به عنوان خمس به مرجع خود پردازد تا در اموری که مربوط به آن است هزینه گردد.

۲- هر فرد مؤمن باید روزی را در سال شمسی یا قمری به عنوان سال خمسی خویش قرار دهد تا در آن تاریخ معین به حساب اموال و درآمدهای خود رسیدگی نماید.

۳- عدم پرداخت خمس مانند کسب مال حرام است و بعنوان مثال نماز با لباسی که از مالی که خمس آن داده نشده تهیه شده باشد، باطل است.

۴- خمس به موارد دیگری نیز تعلق می‌گیرد که در رساله‌ها آمده است.

زکات

۱- در نه چیز واجب می‌شود: گندم، جو، خرما، کشمش، گاو، گوسفند، شتر، طلا و نقره. به فتوای آیت‌الله سیستانی به مال‌التجاره و به فتوای آیت‌الله زنجانی به هر نوع پول هم تعلق می‌گیرد.

۲- اسلام برای هر یک از این اموال حدی قرارداده که اگر به آن حد رسید پرداخت زکات واجب می‌گردد.

زکات فطره

در پایان ماه مبارک رمضان هر انسانی که درآمد دارد و خرج دیگری را می‌دهد باید برای خود و هر کدام از افرادی که نان‌خور او هستند سه کیلو گندم یا برنج و مانند اینها یا معادل پولی آن را به فقیر بدهد.

حج

۱- انجام مناسک حج بر هر فرد مسلمان - اگر مستطیع باشد - واجب است.

۲- مستطیع بودن یعنی توان جسمی و مالی شرکت در مراسم حج را داشته باشد.

۳- انجام حج فقط برای یکبار واجب است.

۴- منظور از حج واجب، حج تمتع است که در ماه ذی‌الحجه و با آداب خاص خود انجام می‌شود و کسی که به حج عمره می‌رود تکلیف از او ساقط نمی‌گردد.

تولی یعنی دوستی با دوستان خدا و اهل بیت علیهم‌السلام و دوستان آنان است.

قبری یعنی دشمنی با دشمنان خدا و اهل بیت علیهم‌السلام است.

احکام محرم و نامحرم

۱- زن و مرد به دو صورت به یکدیگر محرم می‌شوند.

الف - نسبی (خونی)

کسانی که به یک فرد محرم می‌باشند تنها افراد زیر هستند:

مادر، خواهر، مادر بزرگ، عمه و خاله. پس کسانی در فامیل مانند دخترعمه یا دختردایی و امثال آنان مانند دیگر زنان به مرد نامحرم می‌باشند و باید خود را در حد شرعی پوشانند و مرد نیز در نگاه کردن به آنان حدود شرعی را رعایت نماید. بواسطه شیر دادن نیز انسانها به یکدیگر محرم می‌شوند که البته شرایط شیر دادن و چگونگی محرمیت در رساله‌های توضیح‌المسائل آمده است.

ب - سببی بواسطه ازدواج زنان زیر به مرد محرم می‌شوند.

همسر، مادر همسر، مادر بزرگ همسر. پس عمه و خاله‌ی همسر و همچنین خواهر همسر به انسان نامحرم هستند و در این موضوع فرقی بین آنها با زنان دیگر نیست.

۲- اگر مرد و زن نامحرم در محل خلوتی باشند که کسی در آنجا نباشد و دیگری هم نمی‌تواند وارد شود، چنانچه که بترسند که به حرام بیفتند باید از آنجا بیرون بروند.

* به فتوای مراجع عظام: مکارم، صافی، اراکی، گلپایگانی، نوری و زنجانی حضورشان در آنجا به طور مطلق حرام است و اگر نماز هم بخوانند نمازشان صحیح نیست.

نکته مهم در این مسئله: در روایت آمده که شیطان گفته است: «اگر مرد و زنی

با هم تنها شوند آنقدر وسوسه‌شان می‌کنم که به حرام بیفتند.» پس اگر با

شرایط ذکر شده در مسئله مرد و زن نامحرمی با هم تنها شوند در اکثر موارد

باید بترسند که به حرام بیفتند و عدم ترس ارتکاب حرام بسیار ضعیف است

پس بهتر است به سرعت محل را ترک کنند یا شرایط را بگونه‌ای فراهم کنند

که دیگران هم بتوانند به آنجا وارد شوند و آنها با یکدیگر تنها نباشند.

۳- نگاه کردن مرد به زن نامحرم چه با قصد لذت و چه بدون قصد لذت حرام است و

نگاه کردن به صورت و دستها اگر به قصد لذت باشد حرام است.

۴- بطور کلی نگاه به هر کس یا هر چیز (بجز همسر شرعی انسان) به قصد لذت

حرام است حتی اگر یک عکس یا مجسمه یا فیلم باشد.

۵- نگاه کردن به صورت و دستهای زنان اهل کتاب و کفار بدون قسط لذت، در

صورتی که ترسد که به حرام بیفتد اشکال ندارد.

چند مسئله‌ی شرعی دیگر

- ۱- خوردن و آشامیدن در ظرف طلا و نقره حرام است.
بنا به فتوای آیت‌الله فاضل، نوری همدانی، اراکی، مکارم، گلپایگانی و صافی هر گونه استفاده از ظروف طلا و نقره حتی برای زینت اطاق حرام است.
- ۲- پوشاندن دندان با طلای زرد برای مرد اگر به قصد زینت باشد حرام است.
- ۳- اگر کسی بدن انسان مرده‌ای را که سرد شده است و غسلش نداده‌اند مس کند یعنی جایی از بدن خود را به آن برساند، باید برای نماز و مانند آنها غسل مس میت نماید و وضو هم بگیرد.
- ۴- وضو یا غسل با آب غصبی یا پول غصبی باطل است.
- ۵- بنا بر احتیاط واجب باید انسان از پوشیدن لباس شهرت که پارچه یا رنگ یا دوخت آن برای کسی که می‌خواهد آن را بپوشد معمول نیست خودداری کند ولی اگر با آن نماز بخواند اشکال ندارد.
- به فتوای آیت‌الله بهجت، اراکی، گلپایگانی، صافی، تبریزی، سیستانی و زنجانی پوشیدن لباس شهرت حرام است و آیت‌الله تبریزی نماز را با آن باطل می‌دانند.
- ۶- یکی از احکام بسیار مهمی که هر فرد مسلمان باید آن را بداند **احکام معاملات** در حدی است که با آن سروکار دارد، زیرا ممکن است بعضی از معاملاتش دارای اشکال باشد که اگر چنین شد حق تصرف در هر چیزی که در آن معامله بدست آورد را ندارد. از این رو احتمال دارد علاوه بر ارتکاب گناه کبیره، دیگر اعمالش نیز دچار اشکال شود. به عنوان مثال اگر لباسی بخرد و حق تصرف آن را نداشته باشد نمازی که با آن بخواند باطل است و یا اگر درآمدش شرعی نباشد و با پول آن حج برود حجش درست نیست.
- ۷- مقام معظم رهبری در پاسخ به استفتایی فرموده‌اند: « در مسائل مربوط به اداره‌ی کشور اسلامی و اموری که به عموم مسلمانان ارتباط دارد، نظر ولی امر مسلمین باید اطاعت شود. ولی در مسائل فردی محض، هر مکلفی باید از فتوای مرجع تقلیدش پیروی کند.

گناهان کبیره

همانطور که در مقدمه اشاره شد یکی از مهم‌ترین کارها برای یک فرد مومن ترک محرمات الهی است و از آنجا که انجام این گناهان حرام می‌باشد و چگونگی آن در فقه مشخص می‌شود در اینجا فقط به عناوین این گناهان بر اساس کتاب شهید آیت‌الله دستغیب اشاره می‌کنیم.

۱- شرک و کفر	۲۷- فرار از جهاد
۲- ریا (شرک خفی)	۲۸- عدم هجرت از محل گناه
۳- یاس از رحمت الهی	۲۹- کمک به ستمگران
۵- احساس ایمنی از عذاب خدا	۳۰- یاری نکردن ستم‌دیدگان
۶- قتل و خودکشی	۳۱- سحر، جادو، کف‌بینی و امثال آن
۷- بدی و بی‌احترامی به والدین	۳۲- اسراف
۸- قطع رحم (قطع ارتباط با خویشان)	۳۳- غُجَب (یعنی خود را بهتر از دیگران بدانند و به اعمال خویش مغرور گردد، اگر چه اظهار نکند)
۹- ربا خواری	۳۴- کبر و غرور
۱۰- زنا (زناى چشم، دست، فرج و...)	۳۵- خوردن مردار و خون و گوشت خوک و هر گوشت حرام دیگر
۱۱- لواط	۳۶- ترک یکی از واجبات (مانند ترک نماز، ندادن خمس و زکات و ...)
۱۲- قذف (دادن نسبت زنا یا لواط به مومن)	۳۷- غیبت
۱۳- شرابخواری (کنار سفره‌ی شراب نشستن هم حرام است حتی اگر خودش ننوشد)	۳۸- سخن‌چینی و ایجاد دشمنی بین مومنین
۱۴- قمار	۳۹- ریختن آبروی مومن
۱۵- نواختن موسیقی حرام	۴۰- مسخره کردن مومنین
۱۶- آوازه خوانی حرام	۴۱- دشنام و ناسزا
۱۷- دروغ حتی اگر به شوخی باشد	۴۲- احتکار
۱۸- سوگند دروغ	۴۳- حسد
۱۹- گواهی دروغ	۴۴- دشمنی با مومن
۲۰- گواهی و شهادت ندادن	۴۵- استمناء
۲۱- پیمان شکنی و عدم وفای به عهد	۴۶- باز داشتن از راه خدا
۲۲- خیانت به امانت	۴۷- حکم ناحق
۲۳- دزدی	۴۸- هتک و بی‌احترامی به قرآن، خانه‌ی کعبه، حرم ائمه و امام‌زادگان، مساجد و تربت حسینی
۲۴- کم فروشی و گرانفروشی	۴۹- تاخیر در توبه
۲۵- حرام‌خواری (مانند رشوه، کسب مال حرام، خرید و فروش و معاملات حرام، تصرف در مال یتیم و...)	۵۰- تداوم و اصرار بر گناه صغیره
۲۶- ندادن حق مردم یا تاخیر در اداء حق آنان با وجود توانایی در اداء آن	

امام صادق علیه السلام فرمود:

دوست ندارم جوانی از شما مسلمانان را ببینم مگر
آنکه روز او به یکی از دو حالت آغاز شود:
یا تحصیل علم کرده و عالم باشد
یا متعلم و دانشجو

اگر هیچ‌یک از این دو حالت در وی نباشد و با
نادانی بسر برد در اداء وظیفه کوتاهی کرده است
و کوتاهی در اداء وظیفه ضایع کردن حق جوانی
است و ضایع کردن حق جوانی به گناهکاری منجر
می‌شود و اگر مرتکب گناه شود قسم به خداوندی
که محمد (ص) را به نبوت برگزید، در عذاب الهی
مسکن خواهد گرفت. امالی شیخ طوسی

*****

مسئله شماره ۱۱ توضیح المسائل حضرت امام خمینی(ره) و اکثر مراجع
مسئله را که غالباً انسان به آنها امتیاج دارد واجب
است که یاد بگیرد.